

Nr 301.

Av herr **Lindhagen**, om den sociala arrendelagstiftningens antagande såsom en speciallag för hela riket.

Jordkommissionen föreslog, att den sociala arrendelagstiftningen skulle bli en rikslagstiftning. (*Jordkommissionen del. VI sid. 23—31.*) De flesta förutsättningar därför föreligga. Det finnes nämligen mindre permanenta arrenden i alla delar av riket, till antalet äro de till och med vida större i södra och mellersta delarna av landet än i de nordliga. Arrendatorernas betryck är också enahanda. Korta arrendetider måste överallt vara till men för arrendatorn och jordbruket, byggnader måste finnas på alla platser och avgörandet om vem, som bör bygga dem, måste i stort sett bli detsamma för hela riket. Att uppmuntra nyodlingar på arrendegårdarna är lika viktigt överallt. Reglerandet av arrendeavgälder och betalningsskyldighet för skatter kräva enahanda hänsyn i alla landamärena. Husbehovsvirke och betesrätt, där tillgång därtill finnes och hitintills ansetts omistligt, är en angelägenhet av vikt i landets alla skogsbygder.

Nödvändigheten att konstruera en minimigräns i inägor för de jordbruk, som skola omfattas av lagen, är också ofrånkomlig överallt. Däremot kunna ifrågasättas olika minimigränser för skilda trakter. Olika klimat i skilda breddgrader, jordens växlande bördighet samt olika förhållanden mellan skogsbygder och slätter resa här vissa svårigheter. Man måste således antaga ett så rymligt mått, att det passar hela landet, eller ock giva särbestämmelser för olika trakter. Ett exempel på den senare utvägen erbjuder förbudslagen, så vitt den rör Norrland, Dalarna och Värmland.

Jordägarens olägenheter, till vilka hänsyn bör tagas, måste också vara av tämligen enahanda beskaffenhet i rikets olika delar. Deras förmögenhetsförhållanden äro åter olika, och man har sagt, att fideikommissarier och andra jordägare ofta äro så fattiga, att de ej i likhet med jordägande bolag kunna påläggas skyldighet att hålla åbyggnader. Här måste givetvis tillbörlig hänsyn iakttagas, men någon måste ansvara för husen, och så länge jordägaren ej vill avhända sig på skäligen villkor arrendejordbruken, vilket vore den rationellaste lösningen, får han väl finna sig i det oundgängliga. Nödig varsamhet behöver därför ej vara utesluten.

Ur lagteknisk synpunkt finnes icke heller något hinder att utbryta den sociala arrendelagen såsom en särskild lag för hela riket med hänvisning allenast till de paragrafer i allmänna arrendelagen, som skola vara gemensamma. En sådan reda och överskådlighet till lättnad för lagskrivaren och gagn för laglydaren ansågos självklara vid förarbetningen till norrlandslagstiftningen och dess slutliga utformande. Under överläggningarna om denna lagstiftnings utsträckning till övriga riket motsatte sig de konservativa detta, och då uppfann liberalismen inom lagutskottet kompromisslinjen att inspränga det nya innehåll för dessa landsdelar i den allmänna lagen. Några skäl gävos knapast, vilket ju ej heller, såvitt jag förstår, kunde ske för en så irrationell åtgärd.

När sedan också de konservativa funno det oundgängligt att medgiva något för det övriga landet, kastade de sig med iver på den förenämnda liberala linjen. Icke heller här anfördes några grunder. Den psykologiska förklaringen låg väl däruti, att det »sociala» blev för mycket uppmärksammat genom att föranleda en särslagstiftning. Till detta sällade sig kanske också en instinktiv förhoppning, att den allmänna arrendelagen ej förmådde inrymma mer än ett beskedligt socialt innehåll.

Denna politiska spegelfäktning vann förevändning även genom ett annat förhållande. Då norrlandslagstiftningen redan var ett fullbordat faktum, började man resignera i förvissningen, att någon ändring i den ej var att emotse. Det började då i stället först ordas om och sedan med visshet göras gällande, att förhållandena i Norrland »naturligtvis» voro helt annorlunda än i södra och mellersta Sverige. En så sträng arrendelagstiftning som den norrländska kunde därför icke för det övriga riket ifrågakomma. Till en början trodde man sig som sagt kunna helt undgå den men måste till sist nöja sig med att påfordra en mera försiktig, mindre ingripande än den norrländska. Här öppnade sig nu på samma gång ett fält, som borde lämpa sig för att införlivas i den allmänna arrendelagen. Endast norrlandslagen skulle då kvarstå såsom en speciallag.

Dessa förväntningar blevo alldeles oförmodat överträffade. Särskilda jordsakkunniga hade tillsatts för att beträffande arrendelagen »fästa sin uppmärksamhet vid det omfattande arbetsfält, där de principiella motsättningarna upphört eller åtminstone mildrats». Jordkommissionen hade jämlikt sin instruktion med ett vidare innehåll skärpt norrländska arrendelagen och förordat dess utsträckande i detta skick till riket. Jordsakkunniga ville också en rikslagstiftning. Men de gingo en motsatt väg mot alla tidigare föreställningar. De förordade en mildare social arrendelag för södra och mellersta Sverige samt önskade denna lagstiftnings utsträckning även till Norrland med sönderbrytande av norrlandslagen. De infogade ock sitt förslag helt i den allmänna arrendelagen. Mera kunde de konservativa intressena icke begära.

Den nuvarande regeringen har inför en sådan sakernas vändning försatts i ett icke ringa bryderi. Det gäller ju numera från regeringar att på förhand söka utgrunda, vad som kan gå igenom i riksdagen. De konservativa hade tidigare förordat en kompromiss. Jordkommissionen och jordsakkunniga stodo på var sin sida om detta mellanbud. Regeringen bestämde sig därför till sist för den konservativa resignationens väg före de jordsakkunnigas oförmodade

framträdande. Med andra ord, årets proposition i ämnet bibehåller norrlandslagstiftningen utan skärpningar till sakinnehållet men utsträcker den till omfånget så till vida, att Värmland tages med. I övrigt förordas en svag lagstiftning för det övriga riket, dock med den skärpningen i jordsakkunnigas förslag, att den norrländska arrendetiden femton år skall bli gällande över hela linjen. Norrlandslagen har bibehållits såsom en speciallag, och de sociala arrendebestämmelserna för det övriga riket ha inarbetats i den allmänna arrendelagen.

Här föreligger således ett rikt fält för intressen och meningar till sammandrabbning. Den första ordningsfrågan är de föreslagna bestämmelsernas plats i lagsystemet. Lagrådet är enhälligt nästan upprört över försöken att inmänga något av detta sociala innehåll i den allmänna arrendelagen. Det talar om ett missriktat ivrande och hyser starka betänkligheter mot ett ingrepp i allmänna nyttjanderättslagen av detta slag. Även lagrådet resignerar dock av ej förklarad anledning. Men det hoppas, att, då en gång den nya lagboken skall sammanfogas, »en mera enhetlig reglering av arrendeförhållandena skall visa sig genomförbar, så att både de nu tillämnade stadgandena av s. k. social arrendelags natur och den norrländska arrendelagens bestämmelser kunna, i den mån de då anses fortfarande nödiga, antingen sättas såsom allmänna föreskrifter i lagboken eller ock hänvisas till en och samma speciallag».

Så vitt jag förstår, påkallar vårt förnuft fortfarande, liksom förut, en speciallag, omfattande hela riket. Ingen avsevärd svårighet möter för riksdagen att vidtaga denna sanering av lagstiftningstekniken, som tilltrasslats på nu föreslaget sätt av politisk hänsyn utan att därmed i sak vinnes någonting av värde för vare sig det ena eller andra intresset.

Den nu föreslagna sammanblandningen mellan den allmänna arrendelagen och speciallagen utgör på samma gång en avspeglning av det inflytande, som fått göra sig gällande vid lagens avfattning. Den svagare parten har icke fått föra någon talan i den sista beredningen. Ingen representation för den ifrågasättande arrendatorsklassen har fått plats bland jordsakkunniga, och i propositionen överväldigar här liksom i regeringsförslag om andra sociala jordfrågor vederbörande ämbetsverk med sina utlåtanden, vilka resa sig såsom en kompakt hotande molnstod över de jordlösas mänskliga krav.

För att nu i sista avgörandet bereda även dem, som vederbör, någon talan tillåter jag mig såsom bilagor till denna och följande framställningar åberopa uttalanden från två arrendatorskonferenser, den ena i Bräcke, den andra i Filipstad, ävensom två petitioner, som i arrendatorernas intresse av mig till regeringen ingivits med erinringar emot sakkunnigas betänkanden i arrendefrågan och den därmed sammanhängande vanhävsfrågan. I samma syfte och för att tillika giva någon föreställning om innehållet i en särslagstiftning på den sociala arrendelagens område åberopas såsom bilaga jämväl jordkommissionens utkast till en social arrendelag och uppsiktslag. Kommissionens uppdrag var ju att på ett tillräckligt sätt giva skydd åt jordbruket och den svagare parten i hela riket. (Bil. A—F.)

(Motiv i övrigt sid. bl. a.: 41, 47—48 samt jordkommissionen del VI, sid. 23, 25—27, 56—59, 65—81.)

Det hemställas alltså till en början,

att riksdagen, med anledning av propositionen nr 182 om social arrendelagstiftning, ville besluta att sammanföra samtliga stadganden, om vilka det nu är fråga, till en speciallag för hela riket.

Stockholm den 23 mars 1927.

Carl Lindhagen.
